

V LAIŠKAS

Kadangi, šviesusis kunigaikšti ir maloningasis valdove, didžiulis grasinimas apsnūdusiems ar apsileidusiems sielų ganytojams aiškiai išreikštas pranašo Ezechieliaus raštuose posakiu: „O jo kraujo pareikalausiu iš tavo rankos“, mano širdį ir protą apima baimė ir skatina mane uoliai atlikti savo pareigas: juk ir aš visų pirma Dangaus Tėvo – Dievo, o paskui ir tavo šviesiosios aukštybės pašaukimu ir malone esu pastatytas tarp daugelio ganytojų. O su koku uolumu aš rūpinasi ir rūpinuosi man pavestomis Kristaus avimis, liudininkas yra Dievas, kuris man pagelbsti šiame pašaukime, taip pat kilnūs ponas mūsų apskrities viršininkas su mūsų bažnyčios taryba ir kitais dorais klausytojais. Iš tikrųjų čion atvykęs radau daugelį žmonių taip atsidavusių pragaištingam popiežininkų* mokymui, jog maždaug dvidešimt metų, o gal ir daugiau jie vengė Švenčiausio Altoriaus Sakramento, nors dėl to yra aiškus Dievo įsakymas ir Šventosios Bažnyčios potvarkis. Iš jų sumaniuosius, nors dar ir ne visus, Dievo padedamas, mokydamas Evangelijos, patraukiau pamilti Dievo žodį ir naudotis sakramentais. Betgi kiti, labiau užkietėję, – tiek tie, kurie gyvena netoli Ragainės, tiek tie, kurie toliau nuo jos, – ne tik niekina skelbiamą Dievo žodį ir sakramentus, bet ir juo labiau jais rūpinies, juo labiau jie grimzta aklybėn ir užsispyriman ir vis tebesilaiko popiežiaus skelbiamų šlykštybių. Man yra visai aišku, kad jie akli, nes įžūliai niekina katekizmo mokslą ir pačius sakramentus, be kurių negali būti tikro krikščioniškumo. Kai pagal tavo šviesiosios aukštybės paliepimą, paskelbtą bažnytiniame potvarkyje, krikštykloje ar prieš jungtuves paklausinėjami paprasčiausių dalykų iš Viešpaties maldos, tikėjimo straipsnių ir kitų katekizmo dalių, tai jie nesugeba net nė vieno skiemens ištarti, bet puikiausiai moka pripaistyti juokingų pasiteisinimų. Vieni, paklausti Viešpaties maldos, tvirtina jos nemoką dėl to, kad užmiršę dėl senatvės ir kad jau nebegalį išmokti. Kiti teisinasi jaunyste, sakydami: „Jaunas esu, negaliu išmokti, bet kai tik vyro amžiaus sulauksiu, tada jau išmoksiu“. Kiti teisinasi ūkio darbais, tardami: „Man dieną ir naktį labiau rūpi lauko ir namų darbai, negu Viešpaties malda ir tikėjimo straipsniai“. Dar kiti savo begėdiška burna prišneka daugybę kitokių pasiteisinimų, tuo tarpu reikšdami norą, kad jiems būtų leista tapti krikšto tėvais ar susituokti. Nebegalėdamas ramia sąžine ilgiau pakęsti tokio jų atkaklaus nedorumo, nutariau apie jį pranešti tavo šviesiajai aukštybei šiuo savo laišku dėl trijų priežasčių. Pirmiausia, kad galėčiau išlaikyti savo sąžinę (juk aš rūpinuosi parapijiečiais, skelbdamas jiems Dievo žodį su tokiu uolumu, koks tik įmanomas) nepakaltinamą to žiauriausio grasinimo, kuriuo Dievas, matyt, nori pareikalauti sunkiausių bausmių visiems tiems sielų ganytojams, kurie bus rasti apsileidę. Be to, kad vyskupas arba mano parapijos vizitatoriai ar kiti inspektoriai kada nors nepasmerktų manęs prieš aukštąjį tavo šviesiosios aukštybės teismą dėl apsileidimo, tos bauriausios ydos, kurios visada vengiu. Pagaliau, kad tavo aukštybė, šviesusis kunigaikšti, teiktųsi koku nors būdu pataisyti tą jų taip užkietėjusią ir nesuvaldomą piktybę. Juk tikima, kad kilnios valdžios pareiga yra visa, kas gera bažnyčioje, iškelti, palaikyti ir puoselėti, kas bloga, šalinti, o ypač stropiai kovoti su tuo, kas daro didesnę žalą. Šventoji Dvasia dorus valdžios žmones ir kunigaikščius vadina todėl dievais, kad jie būtų lyg „dievai“ tarp žmonių, tramdydami blogį ir keldami gėrį tiek religijos dalykuose, tiek kituose žmonių veiksmuose. Idant tavo šviesioji aukštybė

* Popiežininkais Mažvydas vadina katalikus, nes jie pripažįsta popiežiaus dvasinę valdžią. (Red.)

sužinotų apie baisų mano parapijiečių nedorumą ir klaidingą jų tikėjimą, kad paskui bet kokiai blogybei būtų užkirstas kelias ir rastas būdas joms įveikti, nutariau viską aprašyti papunkčiui.

Pirma, sekmadieniais (tuo tarpu nutylėsiu, kaip bedieviškai jie elgiasi per Kalėdų, Naujųjų metų, Trijų karalių, Grabnyčių, Apreiškimo, Velykų, Dangun žengimo ir Sekminių šventes) evangeliškuosius pamokslus ir kitas bažnytines apeigas ir šeimyna, ir patys šeimnininkai tiesiog niekina. Todėl jų visai mažai būna bažnyčioje per pamaldas. Visų pirma pavasarį ir vasarą jie taip švenčia sekmadienius: dirba žemės darbus, sėja, šienauja, pjauna javus, visa tai veža į klojimus ir pagaliau ruošia miškuose ūkio padargus. Pavasario ir žiemos metu jie apsiverčia javų kūlės darbais. Kiti į pamokslus ateiti atsisakinėja dėl purvo ar dėl šalčio. Dar kiti, nors sekmadieniais ir nieko nedirba, tačiau, niekindami pamokslus, tūno sau namie be jokio užsiėmimo. Taip ir išeina, kad jie maža galvoja apie krikščionių religiją, o apie Viešpaties maldą ir tikėjimo straipsnius tiesiog nieko neišmano. Todėl būtų gera, šviesusis kunigaikšti, jei jiems būtų uždrausti tie darbai, ypač sekmadieniais, kada būtų geriau, kaip ir tinka geriems krikščionims, klausytis Dievo žodžio, negu prakaituoti dirbant. Jie turi dar ir tokią didelę ydą: žinodami, jog pagal labai seną popiežininkų paprotį Lietuvos ir Žemaitijos parapijose, esančiose netoli nuo mūsų kunigaikštystės sienų, yra švenčiami kokio nors šventojo atleidai, pavyzdžiui, šv. Onos Batakių miestelyje, šv. Jokūbo Švėkšnoje, garbingosios Mergelės Marijos Šiluvoje, Kryžiaus Jurbarke, Jurgio ir Kristaus kūno Tauragėje, Dangun žengimo Veliuonoje ir kituose miesteliuose švenčiamos kitos šventųjų šventės, taigi tada tie mano parapijiečiai, kuriems patinka tokios popiežiaus įvestos apeigos, ten keliauja ir nusikalsta bauriausia stabmeldyste! Dar kiti, nors ir nevyksta į tokias vietas, tačiau namie, užsidegę vaškines žvakes prie sienos, šaukiasi šventųjų globos ir, kaip kokie stabmeldžiai, švenčia tas pačias jų šventes. O kad jie taip pamaldžiai laikytųsi sekmadienių ir juos švęstų, klausydami šventųjų pamokslų ir katekizmo mokymo, kuris gali atitraukti nuo popiežiaus skelbiamų prietarų ir nešvankybių. Bet dėl to, kad sekmadieniais kaip bedieviai negarbina Kūrėjo, jie ir toliau pasilieka akli, garbindami svetimus dievus jų dienomis. Todėl būtų labai pageidautina, kad tavo šviesioji aukštybė savo ediktu uždraustų jiems tokias keliones ir užkirstų kelią, jei kokiu nors būdu būtų įmanoma, tokiai jų išpažįstamai stabmeldystei. O aš laikysiu savo pareiga, kaip ir dabar darau, su dideliu uolumu per visus savo pamokslus atitraukti ir atkalbėti juos nuo tokio stabų garbinimo.

Antra, yra tokių asmenų, kurie, šiaip nesuteršto gyvenimo vyrai, – tai sakau pagal jų išorinį gyvenimo būdą, – kaip manau, ir su katekizmu susipažinę, bet, nežinia kokiomis priežastimis dangstydamiesi, vengia priimti Altoriaus Sakramentą. Juos ir privačiai, ir viešai, nors ir neminėdamas vardų, pagal bažnytinį paliepimą įspėjau, dargi visus tuos trejus metus net maldaute maldavau dėl Kristaus nuopelnų naudotis garbinguoju Sakramentu. Paminiu čia ir tai, jog aš juos gąsdinau atskyrimu nuo bažnyčios, būtent, kad juos ekskomunikuosiu, nes jie patys atsisako Kristaus kūno bei kraujo bendrystės ir nevertina Kristaus žinomojo paliepimo: „Tai darykite mano prisiminimui“ ir per nieką jį laiko. Tačiau jie nepaiso nei privačių, nei viešų įspėjimų, ir negąsdina jų ir ekskomunikos priminimas; nevertina ir sakramentų, kuriuose mums aukojasi visas Kristus su visais savo nuopelnais. Baisu pasakyti tai, kad jie pajuokia tuos, kurie naudojami sakramentais, net priekaištuoja jiems. Be to, tarp jų yra labai daug senų vyriškos ir moteriškos lyties asmenų, kurie – ak varge! – per visą savo gyvenimą šventųjų pamokslų yra buvę tris ar keturis kartus; nėra ko nė kalbėti, kad mokėtų katekizmą ir priiminėtų garbingąjį Sakramentą. Paklausti, kodėl vengia dangiškojo mokslo ir dvasinio peno, jie atsako, kad ne tik jie patys Sakramento nepriima, bet ir jų tėvai ne tik nėra priiminėję garbingojo Altoriaus Sakramento, dargi net negirdėję, kad toks esąs. Tai klausydamas, giliai širdyje apverčiau tą jų didžiulę nelaimę, raginau juos ir maldavau ir niekada nesiliauju juos privačiai ir viešai karščiausiu būdu prašyti ir maldauti, kad pakeistų tą savo užsispyrimą ir pasiaukotų Jėzui Kristui. Bet veltui mirusiems, kaip jis pasakė, tariami žodžiai. Iš tikrųjų, juo uoliau juos mokai ir ragini siekti

didesnio gėrio, tuo jie darosi labiau užsispyrę ir nepalenkiami. Apie tokius žmones ne kartą kalbėjau su kilniuotu mūsų viršininku, būtent, ką reikia daryti ir kaip juos patraukti prie Dievo meilės ir sakramentų. Jo kilnybė pasakė norįs pasitarti dėl to su tavo šviesiąja aukštybe. Ir aš nužemintai prašau tavo aukštybę pamokyti mane, ką turiu daryti su tais kietasprandžiais žmonėmis, kurių nepalenkiamo būdo – to liudininkė yra mano sąžinė – daugiau nebegaliu pakęsti.

Trečia, kai tokie žmonės, kurie visai negerbia Dievo žodžio ir sakramentų, ateina krikšto, reikšdami norą būti krikšto tėvais, aš juos vis dėlto (kaip minėjau) paklausinėju iš Viešpaties maldos, tikėjimo straipsnių ir kitų paprasčiausių krikščioniškos religijos dalykų. Tada jie, kadangi nieko nežino, netenka žado ir, dėl savo kaltės neleisti būti krikšto tėvais, pyksta, tačiau niekad neprižada, kad pasitaisys. Kai kurie, bijodami klausinėjimo, tuo tarpu pareikalavę iš savo kaimynų apmokėti krikšto išlaidas, keliauja arba į kaimynines Lietuvos parapijas, arba patiki, nors ir nėra jokio reikalo, vaiką pakrikštyti kokiam nors kaimiečiui ar senei, kaip tai, gautomis žiniomis, darė kažkoks Ragainės parapijos kaimietis, kuris, nors ir nebuvo jokio būtinumo, tačiau to būtinumo priedanga išdrįso ir moterystės ryšiais jungti, ir krikštyti. Bet jis kilniojo mūsų viršininko už savo lengvabūdiškumą jau buvo vertai nubaustas.

Dar kiti vengia tapti krikšto tėvais dėl to, kad jiems neaišku, ką jie turi žinoti, kai bus klausinėjami iš katekizmo, o tie klausimai būna paprasti, negriežti ir niekuo neprimena nuodugnaus ir rimto egzaminavimo. Aš reikalauju iš jų, kaip iš krikščionių religijos naujokų, paprastų katekizmo žodžių, bet jie, nežinodami jų, bėga ir, jei tik būtų galima, mokėtų didelius pinigus, kad tik nereikėtų katekizmo ir būti krikšto tėvais, kai reikalaujama to katekizmo. Mat, jie bijo, kad nenutverčiau jų nežinant pačių paprasčiausių krikščionių religijos dalykų ir kad nepriekaištaučiau jiems dėl tokio jų sugedimo. Taigi teisinga būtų juos sudrausti, kad jie neprasimanytų bėgioti su vaikais po svetimas parapijas. Tik taip būtų galima įteigti jiems drausmę, tinkamai mokyti katekizmo ir patikrinti, ar išmoko jį.

Ketvirta, ateidami jungtelių, jie nesileidžia klausinėjami iš Viešpaties maldos ir tikėjimo straipsnių, o atsisakinėja, savo nemokšišumą dangstydami nevykusiais pasiteisinimais. Tiems, kuriuos pagaunu nemokančius katekizmo, duodu savaitę laiko pasimokyti. Bet jie numoja ranka į nustatytą terminą, o tuoktis vyksta į kitą vietą už parapijos arba gyvena nesusituokę. Jei jaunikis yra iš Lietuvos ar Žemaitijos, o jaunoji iš mano parapijos, tai jie, slaptomis susižiedavę, keliauja į kitą parapiją ir ten tuokiasi, nors visai nemoka jiems būtinos Viešpaties maldos ir tikėjimo straipsnių. Apskritai, katekizmo jie vengia kaip įmanydami, ir tiesiog negaliu rasti kokio nors būdo paskatinti, kad jie išmoktų, jau nesakau viską ir tobulai, o tik visai apgraibomis paprastus žodžius ir gryną katekizmo tekstą. Iš tikrųjų, jei atvirai, pasakysime koks jų pamaldumas – ragainiečiai tiek nusimano apie tikrąją krikščionių religiją, kiek paprastai nusimano kūdikis vystykluose. Todėl juos reikia maitinti Pauliaus pienu*, o ne kietesniu maistu. Dėl tos priežasties man tenka visą laiką tik ir čiauškėti su jais kaip su kūdikiais.

Pagaliau yra labai daug ir kitų ydų, kurias laikinai būtų galima nuolaidžiau pakęsti, jei būtų vilties, kad aukščiau minėtuose dalykuose būtų bent kiek pasitaisyta. O tikrai būtų vilties, kad pasitaisys, jei visų pirma visi parapijiečiai sekmadieniais ir mūsų Viešpaties ir Išganytojo Jėzaus Kristaus švenčių dienomis būtų verčiami lankyti šventuosius pamokslus. Tomis dienomis be jokios pertraukos reikėtų dėstyti jiems svarbiausias krikščioniškos religijos tiesas, o jų dvasią atitraukti nuo prietarų ir popiežiaus stabmeldystės. Be to, reikėtų įvesti visos Ragainės parapijos kaimų lankymą bent vieną kartą per metus (jei daugiau negalima) ir lankant ne tik pamokyti religijos, bet ir paegzaminuoti visus

* Pauliaus pienu čia vadinamas paprastiesiems žmonėms suprantamai išdėstytas apaštalo Pauliaus mokymas. Apaštalas Paulius liuteronų labai vertinamas, Mažvydas dažnai jį cituoja. (Red.)

su šeimyna iš katekizmo. Kartu reikėtų, grasinant kokia nors bausme, nustatyti, kad kito lankymo metu, tada, kai bus ateityje egzaminuojami, parapijiečiai jau mokėtų Viešpaties malda, tikėjimo straipsnius ir kitus religijos pradmenis. Jei tų dviejų dalykų šiuo metu nebus imtasi, tai nėra jokios vilties, kad bus pasiekta aiškios pažangos tikrojoje religijoje. Iš tikrųjų tai kieta žmonių giminė ir švelnų su ja elgimasi greitai užmiršta. Mintį, kad reikia įvesti tokį lankymą, pakišo man garbingasis vyras ponas Johanas Brismanas, Sambijos diecezijos prezidentas, kuris, mane išvėsdamas į kunigus ir įšventęs, man gyvu savo žodžiu įtaigiai priminė, kad uoliai mokyčiau žmones katekizmo ir, lankydamas juos, tirčiau, kokią daro pažangą religijoje. Tasai didžio religingumo vyras pažino šios barbariškos žmonių giminės būdą, kad jos niekaip kitaip negalima privilioti susipažinti su katekizmu, kaip tik uoliai mokant ir egzaminuojant. Mokyti jų niekadose nesilioviau ir beveik visuose pamoksluose nuolat kalu jiems į galvą katekizmą, tačiau neišdrįsau pradėti jų tikrinti be tavo šviesiosios aukštybės nurodymo. Nors aš garbingojo vyro Georgo Reicho, Tilžės klebono, patariamą, kaip ir jis, mėginau pradėti tokį lankymą, tačiau, pamatęs, jog mano parapijiečiai yra per daug atkaklūs, atidėjau jį tam laikui, kai turėsiu tavo šviesiosios aukštybės nurodymą. Todėl nusižeminęs maldauju tavo aukštybę, šviesusis kunigaikšti ir maloningasis valdove, kad ji teiktųsi ir rastų reikalinga man padėti ir nurodyti, ką aš turiu daryti ir kaip man reikia elgtis su jais, kad Dievo, Dangaus Tėvo, padedamas, galėčiau juos laimėti jo vienatiniam sūnui Jėzui Kristui. Tesaugo jis ilgai tavo šviesiąją aukštybę, mūsų maloningąjį valdovą, savo švenčiausiojo vardo garbei, bažnyčios gerovei, mūsų dideliame džiaugsmui ir paguodai.

Tą tavo šviesiąją aukštybę nužemintai maldaujau Martynas Mažvydas, Ragainės klebonas.

Martynas Mažvydas, *Pirmoji lietuviška knyga*, Vilnius: Vaga, 1974, p. 276–283.